ՀԱՏԸՆՏԻՐ ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սեպտեմբերի վերջերին, չարագործի արձակած գնդակից զոհվեց Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններն ու արցախյան հողը անձնուրացաբար պաշտպանելու եկած, «Վանաձոր» ջոկատի հրամանատար, պաշտպանության նախարարության Վանաձորի զինվորական ոստիկանության պետ կապիտան
ՎԱՐԴԱՆ ՄԿՐՏԻՉԻ ԱՍԼՈՅԱՆԸ:
Հոկտեմբերի 31-ին լրանում էր նրա 33 տարին:

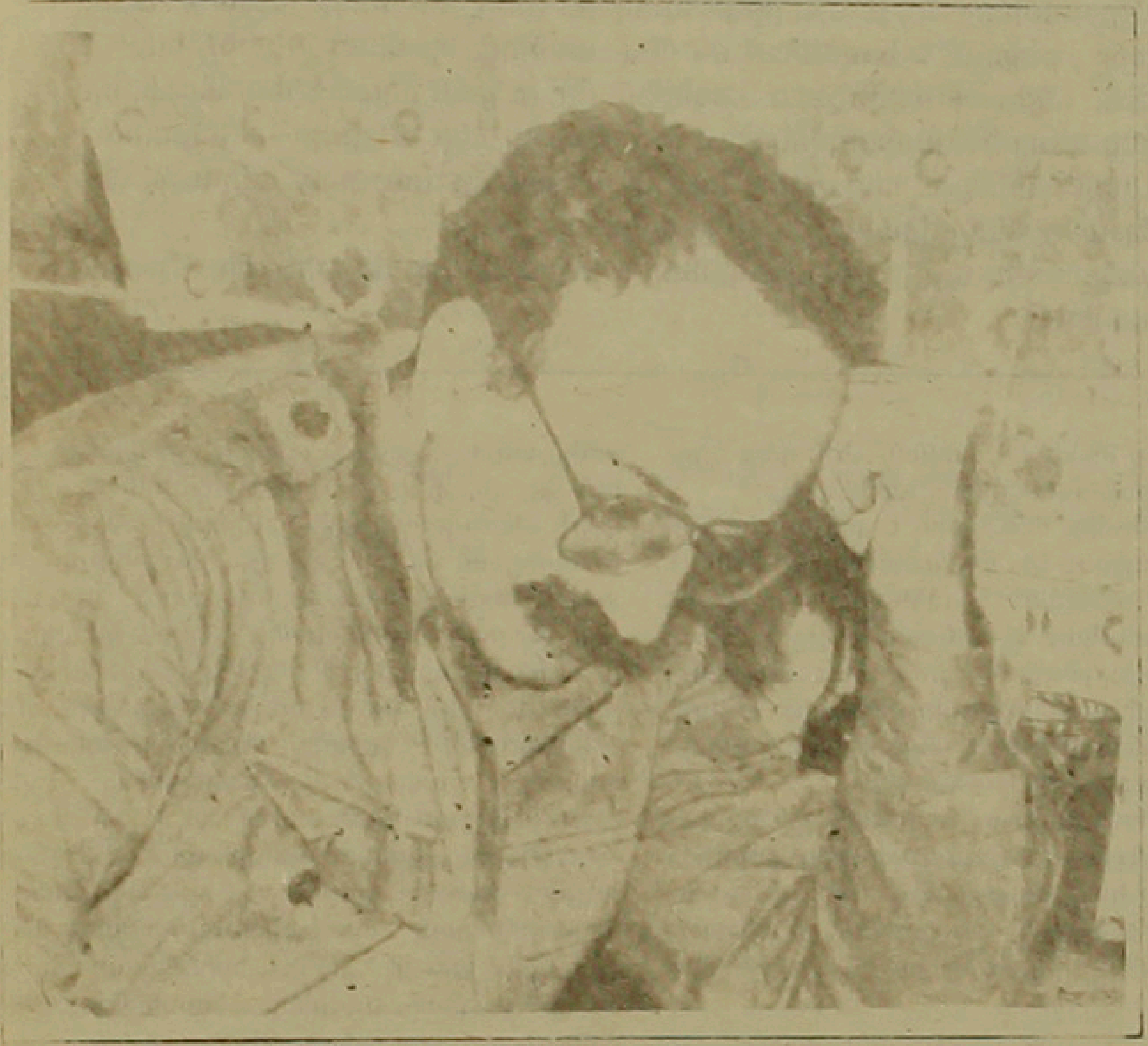

Անարժեք ավազակներ, կամ գիշերվա մեջ ապրող բվեր

... Ազատամարտիկ Դանիելյան, քաջամարտիկ Ասլոյան...

Լեռը դեռ լսում է այն արծվի կռնչյունը, որն իր սլացքի մեջ ճեղքել էր երկինքն ու երկիր: Նրա կռնչյունը բռնել էր երկինքն ու երկիր: Իսկ նա կռնչում էր այդպես խորունկ ու այդքան ահասարսուռ միայն այն բանի համար, որ իրեն խփած նետի սլաքը իր թռիչքի երեք փետուրներից մեկն էր, ամենահզորը, որ կորցրել էր մի

օդային բախման ժամանակ:

Լեռը հիմա էլ լսում է այն կաղնու շառաչը, որը, դարնան կապույտի մեջ շառավիղվելով, տապալվեց գետին: Իսկ նրա շառաչը դեռ լսվում է միայն այն բանի համար, որ նրան տապալած կացնի կոթը կաղնեփայտ էր:

Լեռը այսօր էլ լսում է Դավթի վերջին խոսքը՝ փխուր, փխուր, անասելի փխուր. «Իմ ցեղը իմ անցից է»:

... Ազատամարտիկ Դանիելյան, քաջամարտիկ Ասլոյան...

Չհասցրինք նրանց անխոցելիության լեգենդը հյուսել:

Այս ի՞նչ հատընտիր եղբայրասպանություն է՝ կայենությունից առավել, քաղաքացիական կռվի ի՞նչ ցն է ու տեսակ՝ այդպես մեկիկ-մեկիկ և այդպես հական հանվանե, մանավանդ՝ այդքան վախլուկ և այդքան ողորմելի, նամանավանդ՝ այնքան սպոր, որ արժանի չէ ժողովրդի ատելությանը: Իսկ եթե արժանի է մի բանի, ապա արժանի է միայն ու միայն զզվանքի, այն էլ թշնամու զզվանքին, նաև՝ մուրացիկի զզվանքին:

...Ազատամարտիկ Դանիելյան, քաջամարտիկ Ասլոյան...

Ովքե՞ր են գիշերվա մեջ կրակողները: Նրանք դավաճան լինելու չափ ուժ չունեն և ոչ էլ՝ խելք: Դավաճան լինելու համար պետք է հայրենիք ունենալ, կարիքն ունենալ հայրենիք ունենալու, հատկապես՝ կարիքը: Չունեցածը հնարավոր չէ դավաճանել: Իսկ նրանց ունեցած կարիքը շատ է գետնաքարշ ու նավթահոտ: Այդպիսի ունեցվածքով կարելի է միայն ավազակ լինել՝ անարժեք ավազակ կամ գիշերվա մեջ ապրող բու՝ լույսից սարսափահար: Այդպիսի ունեցվածքի տերը այնքան է աղքատիկ, որ անսակարկ ծախվում է առաջին հանդիպածին: Այդպիսի ունեցվածքի տերը կարող է դավաճանել միայն... իր կնոջը: Իսկ կնոջը դավաճանող ամեն ոք Վասակ չէ, ոչ էլ՝ Մեհրուժան: Միամիտ չլինենք այդքան: Նա պարզապես արու ճանճ է կամ, լավագույն դեպքում՝ որոշ խոզ: Զզվանք, զզվանք, առավել զզվանք:

Ահա թե ովքեր են գիշերվա մեջ կրակող այդ անհայրենիք ավազակները: Բայց չպետք է մոռանալ, որ ավազակները ապրում են խմբերով և սովորաբար ունենում են ավազակապետեր:

... Ազատամարտիկ Դանիելյան և քաջամարտիկ Ասլոյան:

Դառնանք, ողորմի տանք և շարունակենք մեր երթը:

«Արցախյին զաղթական չպետք է լինի ...»

Նրա մասին ակնարկը գրվել է օգոստոսի 3-ին, Դրմբոնում և պատրաստ էր տպագրության, երբ եկավ դաժան ու անսպասելի գույժը: Հոկտեմբերի 18-ին ահաբեկչական անների գործողության հետևանքով զոհվեց Մարտակերտի շրջանի պաշտպանական ուժերի գլխավոր հրամանատար ՆՈՐԱՅՐ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԸ: Քսանվեցամյա տաղանդավոր հրամանատարի անվան հետ են կապված Արցախի ազատագրական պայքարի գրեթե բոլոր փառավոր հաղթանակները:

Ճակատի ափին մի քիչ խտացնում է դեմքը և դարձնում իր տարիքից հասուն: Անսահման բարի ու մտահոգ հայացքը խիստ է, ազդեցիկ: Խոսում է կամաց, սակայն հաստատուն ու համոզիչ: «Որսացել եմ» հրամանատարի ազատ րոպեները, բայց կարծես չի ստացվում հարցազրույցը: Մի կողմ եմ դնում թուղթն ու գրիչը և փորձում ինքս ինձ համար պարզել Նորիկի էությունը:

Եթե չլիներ պատերազմը, Արցախի մեկ ուրիշ «ճակատում» կճանաչեին 26-ամյա փոխգնդապետին՝ Մարտակերտի պաշտպանական ուժերի գլխավոր հրամանատար Նորայր Դանիելյանին:

Մինչև 88-ը սովորական տղա էր՝ ամենասովորական կենսագրությամբ: Ծնվել է Գյուլաթաղում, հաճախել տեղի դպրոցը, իսկ երբ բանակից վերադարձավ, ամեն ինչ փոխված գտավ: Այդ օրվանից հորձանուտի մեջ է: Երկու անգամ «բախտ է վիճակվել» լինել թուրքական բանտերում: Ազատվելուց հետո նա, որ Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտի ֆիզմաթ ֆակուլտետի ուսանող էր, ընկերների հետ ջեռնամուխ է լինում Գյուլաթաղին կից Դաշտ կոչվող տեղամասում պաշտպանական կարևոր նշանակություն ունեցող բնակավայրի՝ Քաջավանի կառուցմանը: Գյուղն արդեն գյուղի նման էր, 150 բնակիչ ուներ: Հիմնադրման 100-րդ օրը Նորիկը կրկին գերեվարվում է ընկերների՝ Ալիկ Սարգսյանի, Արմեն Բաբայանի, Լյովա Գասպարյանի, Արարատ Դանիելյանի հետ: Նրանց տանում են Շուշիի բանտ, այնտեղից՝ Բաքու, ուր ազատագրվման են դատապարտում 12 տարով:

Սակայն 1992 թ. ապրիլի 10-ին՝ Մարաղայի կոտորածի հաջորդ օրը, ընկերների շնորհիվ փղաներն ազատվում են բանտից: Զարմանալի է, Նորիկի հիշողության բոլոր թվերը կապված են արցախյան իրադարձությունների հետ:

Գյուղ վերադառնալու հինգ հաջորդ օր կրկին Քաջավան է մեկնում: Եւ սկսում է կազմակերպել գյուղի պաշտպանությունը: Մայիսին Կիչան-Սրխավենդ գծում ծողից վիրավորվում է: Հուլիսին, երբ հոսպիտալից դուրս է գալիս, օրհասական վիճակում էր Արցախը: Ընկած էր Շահումյանը: Մարտակերտից քիչ բան էր մնացել... Դաժան մարտեր էին, գյուղերը ձեռքից-ձեռք էին անցնում: Խուճապի ալիքը, որ գաղթն էր իր հետ բերել, կամաց-կամաց հանդարտվում էր: Նորիկը խումբ է հավաքում, սկսում է կռվել Մարտակերտում: Երրորդ անգամ վիրավորվում է Սնհմանայում: Ապաքինվելուց հետո նորից առաջին գծում է. Վանք-Առաջաձոր-Ղազանչի-Կիչան:

1992 թ. նոյեմբերի 1-ից Նորիկը ստանձնում է Մարտակերտի պաշտպանական ուժերի հրամանատարությունը: Այս տարի Արցախի համար, Մարտակերտի համար կոտրատների դարձ եղավ: Թշնամու կրակակետերը լռեցին Քելբաջարում, համառ ու ծանր մարտերով ազատագրվեց Մարտակերտը: Հաջողված ռազմական գործողությունների համար 26-ամյա հրամանատարին շնորհվեց փոխգնդապետի կոչում:

Գլխավոր հրամանատարի փոքրիկ, անշուք սենյակում այնքան շատ էր Մոնթեն... Պատին, սեղանին: Մոնթեի վերջին լուսանկարներն էին ու հավերժական պատգամները. «Եթե մենք կորցնենք Արցախը, մենք կշրջենք մեր ժողովրդի պատմության վերջին էջը»:

«Ու երդում տված եմ և կպարկանեմ մեկ մարդու. այդ մարդը հայրենիքի ազատագրության զինվորն է: Իմ նպատակն է կռվել Արցախի հաղթանակի համար, հանուն որի կյանքս անգամ չեմ խնայել: Ու երդում տված եմ» ...

Հարցիս, թե անսպասելի չէի՞ն այս հաղթանակները և ո՞րն է, ընդհանրապես, հաջողության գաղտնիքը, Նորիկը պատասխանեց, որ անսպասելի ոչինչ չկար: Արցախյին գաղթական չի եղել և չպետք լինի: Հերոս ու խաղաղասեր ժողովուրդը պետք իր հողում ապրի:

«Այստեղ մենք ընկերներ ենք բոլորս՝ մեկս մյուսի թիկունքին կանգնած, և մեր հողն ենք պաշտպանում. սա՛ է մեր հաջողության գաղտնիքը»:

Ես, ցավոք, ականատես չեմ եղել, նրա բոլոր զինվորներն են վկայում. Կռվի մեջ Նորիկը խիզախ է, աննահանջ: Կարգապահությունը գործնականում է: Ամենաթեժ կետերում տղաների հետ է: Երբ բարձունք-բարձունքի հետևից են գրավում, հաջողված է համարում գործը: Իսկ խաղաղության պահերին համեստ է, բարեհամբույր, բոլորին հասնող:

Նորիկին պետք է ճանաչել: Ամեն մեկն իր համար պետք է հայտնագործի նրան: Նրա համար ցանկալին երբեք անհնարին չէ: Զարմանալի ուժ ունի, ամեն ինչ հասցնում է անել: Այս տարի Արցախի առաջին պետական համալսարանի առաջին դիպլոմակիրը եղավ:

Ճակատն ու թիկունքը երբեք կապված ... Նորիկի համար: Թիկունքում գերագ... հիմնին է համարում ազատագրված գյուղեր...

Ժամանակն անցնում է, գլխավոր հրամանատարին սպասում են ամենուր:

Մարգարիտ Սարգսյան

3-ը օգոստոսի, 1993 թ. Դրմբոն, հատուկ «Հայ զինվորի» համար